

Samenbouwen aan beleid.

Preadvies Adviesraden Zuid Limburg voor Gemeentelijke plannen voor het gemeentelijk Sociale Domein na de verkiezingen voor de gemeenteraad in maart 2025.

Inleiding.

Op 6 november 2025 organiseerden de gezamenlijke adviesraden voor het Sociale Domein in Zuid-Limburg een conferentie die de aanzet gaf voor een preadvies voor plaatselijke adviesraden. Hiermee kunnen zij een bijdrage leveren aan de gemeentelijke Coalitie- en Collegeplannen voor het gemeentelijk Sociale Domein na de verkiezingen voor de Gemeenteraden van maart 2026. De conferentie werd gemodereerd door Job Zomerplaag, medewerker van de Universiteit Maastricht en Studio Europa Maastricht.

10 jaar geleden vond de transitie in het Sociale Domein plaats. Wmo, Jeugdhulpverlening en de Participatiewet, werk en inkomen, werden verantwoordelijkheden van de gemeenten. Het beleid moest dichterbij de burger en meer integraal. De schotten opgehaald, de dienstverlening toegankelijker en meer op maat van de individuele burger.

Ook andere gemeentelijke beleidsterreinen zijn van invloed en van belang zijn voor het gemeentelijke sociale domein. Gemeenten werken hard gewerkt aan het ontwikkelen van buurtactiviteiten om de leefbaarheid te versterken, waar ook burgers een actieve rol in spelen. Naast de gemeentelijke verantwoordelijkheden voor de basis zorg is er oog voor preventieve en positieve gezondheid om burgers meer gezonde levensjaren te bieden maar ook bedoeld om de kosten en de gevolgen van het gebrek aan personeel aan te pakken. Het Regionaal Gezondheidsbeleid en IZA – GALA bieden hiervoor de kaders. Ook wonen, met name de huisvesting van specifieke kwetsbare doelgroepen zoals ouderen, daklozen en anderen en onderwijs zoals voor kinderen met een beperking zijn op onderdelen direct met het sociale domein verbonden.

In deze periode hebben ook Adviesraden in het Sociale Domein vorm gekregen. Zij zijn door gemeenten ingericht om te voldoen aan de eis dat voor het maken van beleids- en uitvoeringsplannen de burger moet worden gehoord. Deze raden zijn in de gemeenten van de regio Zuid-Limburg ieder op hun eigen manier actief. Ze hebben gemeenschappelijk dat ze gevraagd en ongevraagd adviseren en inhoudelijk overleg voeren over het gemeentelijk beleid en de uitvoering daarvan. Samen hebben de adviesraden in deze periode een netwerk van regionale en sub regionale overlegvormen gecreëerd om af te stemmen op

gemeentelijk regionale en sub regionale beleidsvorming en uitvoeringsactiviteiten en elkaar daarover te informeren en te steunen.

Na de inrichting en verankering van de adviesraden binnen de gemeentelijke beleidsontwikkeling stellen adviesraden zich een aantal vragen:

- Worden de doelen van de transitie door gemeenten wel gehaald? Onderzoek na onderzoek laat zien dat dit maar mondjesmaat het geval is.
- Hoe verhouden gemeentelijke uitvoeringsplannen met het gestelde beleid. Wat zijn de resultaten. Landt het beleid voldoende bij de burger die daarvan gebruik (moet) maken.
- Opereren de adviesraden wel adequaat? Zijn ze voldoende georganiseerd en ingebed in de gemeentelijke procesgang voor het opstellen van beleid.
- Worden de adviesraden op tijd en op de juiste wijze door hun gemeente betrokken om adequaat te kunnen adviseren?
- Zijn de adviesraden onafhankelijk genoeg? Krijgen zij voldoende ruimte en facilitering om op onafhankelijke wijze hun adviezen uit te brengen?
- Zijn de adviesraden wel voldoende toegerust? Tot welke informatiebronnen hebben zij toegang. Zijn er vergaderfaciliteiten en (vrijwilligers) vergoedingen.
- Wie vertegenwoordigen de adviesraden, zichzelf of de burger/inwoner waar het om gaat? Onderhouden de adviesraden contacten met de betreffende burgers.

Deze vragen en andere zijn voor de adviesraden in Zuid-Limburg reden geweest om te kijken naar de toekomst van het gemeentelijke Sociale Domein van de komende 4 jaar. Daarin hebben zij samen met beleidsambtenaren van de gemeenten Sittard en Heerlen, deskundigen van VNG en Movisie en ondersteuners van Burgerkracht Limburg zich over die vragen gebogen. Om de stand van zaken op te nemen en pijlpalen te slaan voor toekomstige ontwikkelingen.

Samengevat was het doel van de conferentie het uitbrengen van een preadvies voor gemeenten om de bijdragen van adviesraden aan het gemeentelijk Sociaal Domein in de komende 4 jaren te versterken.

Relatie gemeente – adviesraad.

De belangrijkste thema's voor 2025 - 2030. Decentralisaties en wat er verder nog op ons afkomt.

Rienk Janssens, strategisch adviseur bij de Vereniging van Nederlandse Gemeenten voor het Sociaal Domein.

Een betere titel voor "Samenbouwen aan beleid" zou "Samenbouwen aan voorzieningen en activiteiten van inwoners". Beleid zou volgend moeten zijn en niet leidend.

De decentralisaties in 2015 kenmerken zich door enkele bewegingen. Op de eerste plaats de overheveling van taken van het Rijk naar de gemeenten. Daarnaast van de overheid naar de samenleving, dat wil zeggen weg van de anonieme indirecte solidariteit via belastingen terug naar directe solidariteit tussen mensen onderling. Als derde de beweging van rechten en protocollen naar context en behoefte. Als voorbeeld: bij gedragsproblemen van jongeren hen niet wegstoppen in een jeugdhulptraject maar met hem/haar kijken naar het gezin, naar hun problemen zoals schulden en werk.

Centrale vraag voor gemeenten is of zij nog echt lokaal besturen en of zij nog goed werk kunnen leveren. Steeds meer doet men in regionaal verband. Hierdoor bestaat het gevaar dat beleid maken ver van de burger af komt te staan. Bovendien leidt het tot veel overleg, bureaucratie en versnippering. De VNG zet in op een versterking van het overleg tussen gemeenten en adviesraden en de mogelijkheid om met elkaar op de gang van zaken te reflecteren. Centrale vragen zijn dan: zitten we alleen nog maar te vergaderen? Hebben we nog grip op onze eigen agenda? Welke ongeschreven regels volgen we binnen ons eigen sociale domein zonder dat we dat voldoende waarnemen?

Belangrijke ontwikkeling voor gemeenten is dat naast de Omgevingswet waarin een aantal wetten in het fysieke domein worden samengebracht er een beweging is naar verbreding van het sociale domein. Daarin worden een aantal zaken in samenhang genoemd die gericht zijn op mens en samenleving. Weliswaar toekomst maar het biedt perspectieven voor de behoefte aan verdere afstemming tussen beleidsterreinen want het leven van burgers speelt zich niet af in deelgebieden. In de praktijk zijn er gemeentelijke dossiers die laten zien dat domein overstijgend beleid op onderdelen al praktisch is. Dat Brede Sociale Domein verbindt het Gemeentelijke Sociale Domein met andere onderdelen van beleid waaronder wonen, onderwijs, werk, veiligheid, financiële ondersteuning, gezondheidszorg

waaronder de langdurige zorg. Adviesraden zullen hier komende jaren mee worden geconfronteerd waarbij de kerntaak van de gemeenten in grote lijn betrekking heeft op:

- Bestaanszekerheid bieden door onzekerheid te verminderen.
- De gezonde samenleving versterken door mensen te verbinden.
- Kansengelijkheid vergroten door ongelijk te investeren.

Belangrijke thema's die op de gemeente afkomen in de komende periode.

- De hervormingsagenda Jeugd. Hier is een paradigma shift nodig. Niet meer alleen naar het individu kijken maar naar de context waarin jongeren functioneren. Greep krijgen op de voorwaarden waarbinnen jongeren hun leven vorm moeten geven. Niet jongeren met een diagnose zonder meer doorverwijzen. De jeugdhulpverlening moet kijken naar de relatie tussen ouders of de wijze waarop school en ouders met elkaar omgaan. Daarbinnen moet worden gezocht naar verbetering van de voorwaarden waarbinnen jongen opgroeien.
- De houdbaarheid van de Wmo. De druk op de Wmo zal toenemen. Oorzaken zijn de vergrijzing, de beweging van ziekenzorg van inrichting naar thuis en het meer ambulante maken van de zorg, mensen die langer thuis blijven wonen, enzovoort. De vraag is of er voor die zorg vanuit de Wmo voldoende middelen en capaciteit voor handen zullen zijn.
- IZA/AZWA. Van zorg naar (positieve) gezondheid, van nazorg naar preventie. Op dit terrein gaat veel van gemeenten gevraagd worden en de vraag is of ze daarvoor voldoende zijn toegerust, of ze dit aan kunnen.
- De inrichting van sterke, robuuste lokale teams die domein overstijgend kunnen werken. Eventueel zelfs op kunnen schalen naar meer specialistische hulp en weer terug. De vraag is ook hier of daarvoor genoeg geld en capaciteit voorhanden is.
- Het zogenoemde ravijn jaar waarin een korting gaat plaatsvinden op het gemeentelijk budget is tijdelijk afgewend maar de systematiek die tot deze kortingen leidt blijft. Het probleem zal daarom na 2026 op enigerlei wijze terugkomen.

Gemeenten hebben grotendeels de transformatie gerealiseerd. Ze werken zoveel mogelijk volgens de bedoeling van de transformatie met één aanspreekpunt, één regisseur en één plan. Maar nu ontstaat de vraag wat vanwege de financiële druk straks nog overeind kan blijven. Wellicht zullen gemeenten dan moeten gaan nadenken over dienstverlening op kerntaken.

Hier is de rol en de relatie van gemeenten met burgers aan de orde. Kiezen gemeenten voor het maken van (verplichtend) beleid waar inwoners bij worden betrokken of gaan

gemeenten meer denken vanuit de inwoners zelf. Wat zijzelf willen en kunnen en hoe de overheid daarbij aansluit. Er zijn gemeenten die bij ieder vraagstuk binnen het sociale en aanpalende domeinen de vraag stellen of de rol van de burger of die van de overheid bij de aanpak leidend moet zijn.

Zie ook bijlage 1. VNG-presentatie "Samen bouwen aan beleid". 6-11-2025.

Health in all policies.

Daphne Kagelmaker en Lisette van de Gazelle, respectievelijk domein regisseur Sociaal Maatschappelijk Domein en beleidsadviseur Gemeente- Sittard – Geleen.

Vooraf stellen zij dat ze het van groot belang achten dat gemeenten, inwoners en adviesraden met elkaar in gesprek zijn en wat zij voor elkaar kunnen betekenen.

De videofilm Health in all policies, oorspronkelijk bedoeld om medewerkers van de gemeente Sittard – Geleen te informeren over het belang van gezondheid in alle onderdelen van het gemeentelijk beleid. Niet alleen specifiek op zorg gericht beleid bevordert de gezondheid van inwoners, maar ook beleid voor de openbare ruimte, wonen, arbeidsmarkt enzovoort. Eén van de redenen daarvoor is dat in Zuid-Limburg een bovengemiddeld aantal mensen wonen dat niet gezond is en bovengemiddeld gebruik maakt van zorg. Ook de inwoners zelf ervaren hun gezondheid gemiddeld als in de rest van Nederland. De ervaring van de subjectieve gezondheid is hier lager.

Gezondheid is meer dan niet ziekzijn. Bij daadwerkelijke ziekte zijn er de voorzieningen als huisarts of ziekenhuis. Bij Health in all policies gaat het om de vraag hoe je de gezondheid kunt bevorderen voordat mensen ziek worden. Health in all policies geeft een aantal concrete voorbeelden hoe dat zou kunnen. Voldoende plekken om buiten te bewegen. Groen en water in de omgeving. Veilige woonomgevingen. Gezonde basisscholen. Verduurzaamde woningen. Voor iedereen, ook voor gezinnen met weinig te besteden, toegankelijke sportaccommodaties. Dat is ook terug te zien bij de gemeentelijke adviesraad. Die adviseren nu meer vanuit een breder perspectief waarbij gekeken wordt naar de raakvlakken met andere beleidsterreinen.

Voor informatievideo over presentatie naar onderstaande link.

<https://www.youtube.com/watch?v=spZIHV9NM5A>

De relatie tussen adviesraad en de burger.

Adviesraden in beweging. Wietske Dekkers, beleidsmedewerker Movisie landelijk kennisinstituut voor sociale vraagstukken.

De rol en taak van de adviesraden is kritisch meedenken met gemeenten en adviseren vanuit de leefwereld van de inwoners. Wat betekent dit en hoe verhoudt de adviesraad zich tot de bewoners van de gemeente. Vier ontwikkelingen raken de adviesraden.

- Van beleid naar vraagstukken. Adviesraden krijgen steeds minder beleidsnota's voorgelegd waarover ze achteraf moeten adviseren. In plaats daarvan verschuift de focus naar vraagstukken. De kracht van de adviesraden moet daarom liggen in het vanaf het begin meedenken in het signaleren en het agenderen. Adviesraden signaleren dat het aantal adviesaanvragen terugloopt. Dat komt onder andere doordat gemeenten steeds meer werken met grote, integrale beleidskaders voor het sociale domein. Het gaat dan om nota's met titels als: "Iedereen gezond". Daar kun je het dan als adviesraad moeilijk mee oneens zijn. Hoe we daar echter moeten komen, welke uitvoering daarvoor nodig is en voor wie dit bedoeld is kan het terrein zijn waar adviesraden hun toegevoegde waarde kunnen laten zien.
- Van cliëntenbelang naar inwonersperspectief. Adviesraden zijn vaak georganiseerd per wet, gericht op de cliënt. Nu worden ze vaak meer aangesproken vanuit het bredere inwonersperspectief. Adviesraden moeten nu dus meer in hun advies verschillende perspectieven wegen c.q. aandragen. Maakt de adviesraad daar zelf keuzen in of laat zij de gemeente kiezen uit verschillende perspectieven.
- Nieuwe wet: Versterking participatie op decentraal niveau. 1 januari 2025 is deze wet ingegaan. In eerdere wetten die gelden voor het Sociale Domein staat dat de gemeente verplicht is inwoners te raadplegen rondom beleid en evaluatie. Nu is echter ook de uitvoering onderdeel daarvan. Adviesraden kunnen nu ook over de uitvoering meedenken. Er moet goed op worden gelet dat dat dit in de gemeentelijke participatieverordening ook goed verankerd wordt.
- Gemeenten organiseren zelf meer inwonersparticipatie. Gemeenten doen dat op verschillende, hun passende manieren. Ze organiseren participatietrajecten, praten formeel en informeel met inwoners en maken beleid op basis van gevoerde gesprekken. Met de adviesraad kan dat schuren omdat de gemeente al een document heeft gepresenteerd dat al samen met de inwoners is gemaakt. De vraag om dan achteraf te adviseren roept dan verwarring op. Zeker als de adviesraad met een heel ander verhaal

komt. Wat is dan nog de rol van de adviesraad en wat betekent dit voor de positie van adviesraden in beleidsvormende processen binnen een gemeente.

Adviesraden zullen zich op deze ontwikkelingen moeten bezinnen en zijn daar ook mee bezig. Ze moeten op zoek naar het puzzelstukje dat zij invullen binnen het brede spectrum van inwonersparticipatie en burgerbetrokkenheid. Daarbij is het lastig om de stem van de burger te vertegenwoordigen waar te kunnen maken. Adviesraden staan niet altijd in directe verbinding met de inwoners. Een antwoord daarop kan zijn dat adviesraden niet achteraf adviseren maar vanaf het begin meedenken. De beweging maken van formeel adviseren naar signaleren en agenderen. Daar kan dan een nieuwe rol bijkomen, die van bewaker of toetsers van de inwoner participatie. Adviesraden kunnen meedenken over hoe participatie vorm zou kunnen krijgen. Over hoe inwoners gevonden kunnen worden en welke inwoners. Nadenken over hoe echt verschillende perspectieven zijn binnen te halen. Een voorbeeld is de gemeente waar geen echte adviesraad meer bestaat maar een participatieteam bestaande uit inwoners en gemeentemedewerkers die per vraagstuk samen bekijken hoe ze inwoners gaan bevragen.

Een element bij het maken van beleid en het oppakken van vraagstukken is het verschil tussen ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid. Ervaringskennis ontstaat als mensen hun ervaringen delen. Ervaringsdeskundigen zijn mensen die vanuit hun eigen ervaring met bijvoorbeeld ziekte, armoede of andere ontwrichtende gebeurtenissen anderen kunnen helpen en beleid kunnen ondersteunen vanuit de leefwereld. Bijvoorbeeld bij de toeslagenaffaire worden veel ervaringsdeskundigen ingezet omdat zij op een andere manier verbindingen kunnen leggen met slachtoffers dan dat een casemanager dat kan. Ervaringsdeskundigen zitten veelal ook in (vrijwillige) maatschappelijke organisaties die in een gemeente actief zijn. Contacten met die organisaties is een bron van informatie voor het vorm geven van gemeentelijk beleid en de uitvoering daarvan.

Dat plaatst de adviesraden de komende jaren voor een taak.

- Meer naar de samenleving toe bewegen, wat dat in de praktijk ook moge zijn.
- Daadwerkelijk zicht krijgen op ervaringen, behoeften en wensen van inwoners.
- Contact maken met specifieke groepen in de gemeente die je moet horen om ervaring en kennis op te halen.
- De adviesraad moet zoveel als nodig gebruik maken van ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid.

- Adviesraden moeten voldoende divers zijn samengesteld zodat een breed palet van inwoners vertegenwoordigd is.
- De vraag aan de orde stellen welke inzet en daarvoor benodigde middelen nodig zijn om de gevraagde verbindingen te maken.

Participeren moet je leren. Het is een vak om mensen te bevragen, te weten waar je die mensen kunt vinden en hoe je ze kunt benaderen. Adviesraden kunnen dat niet alleen. Ze hebben ondersteuning nodig, een fatsoenlijk budget en samenwerking met de gemeente. De toekomst van adviesraden ligt niet meer in vergaderen maar in beter verbinden.

Zie ook bijlage 2. Presentatie Adviesraden en de relatie met inwoners. Adviesraden in beweging.

Burgerberaad en ambtelijk vakmanschap.

Rachelle Gulikers. Programmamanager en burgerbetrokkenheid en lokale democratie in de gemeente Heerlen.

Gemeenten moeten beter worden op het gebied van de participatie. Adviesraden kunnen een belangrijke bijdrage leveren maar gemeenten moeten zelf ook aan de bak. De bijdragen van adviesraden zijn mede afhankelijk van het vakmanschap dat gemeenten ontwikkelen om de participatie van inwoners te verbeteren. Zij hebben hier nog een grote uitdaging. Een goede manier daartoe is het introduceren bij gemeenten van de "Relevante Gesprek Academie". Een methode die zich baseert op het stellen, door beleidsmakers, van vier vragen:

- Waarom wil ik als gemeente een gesprek met inwoners.
- Waarover moet dat gesprek gaan.
- Met wie moet je in gesprek en op welke plek.
- Hoe ga je dat gesprek aan met elkaar.

De geijkte manier om in gesprek te gaan is het organiseren van vergaderingen en bijeenkomsten. Daar tref je meestal degenen die je "overal al tegenkomt". Mensen die vaardig zijn in het verwoorden, kunnen discussiëren. Dat zijn vaak niet de mensen die het betreft, degenen die daadwerkelijk dagdagelijks met de problematiek te maken hebben. Dezen ontmoet je niet in het gemeentehuis en vaak ook niet in het Buurtcentrum maar

bijvoorbeeld langs de lijn bij de voetbalclub of aan het schoolhek voor het ophalen van kinderen.

Een voorbeeld: het maken van een gemeentelijk "Beleidsplan Armoede en Schulden". Het eerste gesprek intern tussen beleidsambtenaren en de programma manager participatie verliep wat stroef. Tot de vraag werd gesteld wat de beleidsambtenaren wilden bereiken. Vanaf toen ontstond een traject waarin alle partners mee gingen schrijven aan het beleidsplan. Zorgorganisaties, welzijnsorganisaties, de schuldhulpverlening, de adviesraad. De inbreng van de partners was zo waardevol dat uiteindelijk zij alle thema's die in het beleidsplan aan de orde komen aangedragen hebben. Het resultaat was een voldragen nota die door de participanten zelf in de gemeenteraad werd gepresenteerd, niet zoals gebruikelijk de ambtenaren. Op deze wijze ontstaat, ook onderling tussen de partners een interessante dynamiek die niet alleen leiden tot gedragen uitgangspunten maar ook tot vormen van afstemming en samenwerking.

Een groot Burgerberaad zoals dat in verschillende gemeenten is gehouden is niet altijd de meest voor de hand liggende manier om inwoners te betrekken. Het vraagt veel organisatiekracht en geld. Wel belangrijk is dat hier een vorm van gelote deelname wordt gehanteerd. Ook het vergoeden van de kosten voor deelname zoals vervoer, kinderopvang en dergelijke maakt het mensen makkelijk om zich op te geven. Het scheppen van goede voorwaarden om deel te nemen is een belangrijk onderdeel van het proces. Zeker als de methodiek kleinschaliger wordt ingezet bijvoorbeeld op wijk- of doelgroep niveau. Acceptatie van vormen van burgerberaad binnen de politiek en het ambtelijk apparaat is niet vanzelfsprekend. Politici vinden vaak dat uitsluitend zij de burgers vertegenwoordigen. Ambtenaren reageren veelal met de opmerking dat ze wat geadviseerd wordt al lang deden. Dat kun je tactisch oppakken bijvoorbeeld dat het gaat om verbeteringen, nog niet waargenomen aanvullingen en dergelijk. Het blijkt dat de ambtelijke organisatie is niet altijd goed ingericht om ongevraagd advies van burgerberaden, maar ook van adviesraden, goed op te pakken en daar dan ook iets mee te doen.

Naar aanleiding van de inleidingen werden nog enkele vragen gesteld of opmerkingen gemaakt.

- De "doorloopsnelheid" van ambtenaren. Ambtenaren wisselen heel vaak van positie in hun organisatie of vertrekken. Het komt voor dat de medewerkers die een project zijn gestart aan het einde van het traject daar al niet meer bij betrokken zijn.
- Externe inhuur van Bureaus of deskundigen leidt soms tot een one-size-fits-all aanpak. Zodanig dat deze aanpak juist voor niemand werkt. Daar tegenover staat dat dat goede externe ondersteuning kan helpen zeker voor adviesraden die vaak te weinig kunnen investeren of deskundigheid (nog) missen.
- "Hoe bereiken we jongeren voor de adviesraad". Simpel antwoord: "Ga ze opzoeken op de plekken waar ze zijn. Bijvoorbeeld in de schoolkantine". Vraag niet om te vergaderen, om vier jaar lid te zijn van een gremium als de adviesraad". Ga erop af met een concrete vraag. Het aanstellen van vrijwillige jongerenambassadeurs die daarvoor een vergoeding krijgen, werkt.
- De frustratie van veel adviesraden is een gebrek aan terugkoppeling na het uitbrengen van een advies. Dat moet de adviesraad zich ook zelf aantrekken want ook inwoners geven aan dat ze na een vraag daarover nooit meer iets terug hoorden.
- De resultaten van participatie verdienen het om in beeld te worden gebracht. Er werd onderzoek gedaan bij deelnemers aan het burgerberaad bij het begin, halverwege en aan het einde. Dat liet onder andere zien dat de deelnemers meer vertrouwen hadden gekregen in de gemeente en in elkaar.

Voor informatievideo over presentatie naar onderstaande link.

<https://burgerberaadheerlen.nl/over-bbheerlen/>

Thema's 2025 – 2030 van de deelnemers – leden van de adviesraden in Zuid-Limburg.

De deelnemers aan de conferentie, leden van de gemeentelijke adviesraden in Zuid-Limburg, is gevraagd waar zij de nadruk op willen leggen in een door de gezamenlijke adviesraden uit te brengen preadvies. Daarvan kunnen de plaatselijke adviesraden gebruik maken om te adviseren bij de coalitie- en collegevorming in hun gemeente na de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2026.

Kernthema's voor gemeentelijk beleid 2026 - 2030.

- Het sociale domein vereist robuustheid. Het moet duidelijk zijn en toegankelijkheid uitstralen. Weinig bureaucratisch en beperkt in regelgeving. Het moet dienstbaar zijn voor individuele burgers en uitnodigen tot maatschappelijk verantwoord gedrag en een betrokken samenleving.
- Het gemeentelijk Sociale Domein moet een goede basis bieden voor burgers om naar behoren aan de samenleving deel te kunnen nemen. Dat vereist dat het garant staat voor voldoende inkomen en een goede toegang biedt voor het verkrijgen van werk waarmee in eigen inkomen kan worden voorzien.
- De mentale gezondheid van jongeren staat onder druk. Velen lijden onder eenzaamheid en prestatiedruk. De Jeugdhulpverlening schiet nu tekort o.a. door het bestaan van lange wachttijden. Overheid en voorzieningen dienen zich dit aan te trekken. Meer aandacht bieden voor context waarin jongeren leven en niet alleen het aanbieden van individuele therapie trajecten.
- Bestaanszekerheid en geen bestaansonzekerheid. Inwoners moeten erop kunnen rekenen dat als ze in armoede dreigen te raken er voor hen dienstverlening ter beschikking staat die helpt en niet met hun afrekent. Burgers dienen dan zoveel mogelijk centraal te staan door het stellen van de vraag; "Wat is er nodig".
- De systeemwereld van de dienstverlening en de leefwereld waarin de problematiek aanwezig is dienen met elkaar verbonden te zijn. Dat geldt voor de uitvoering en voor het maken van beleid. Vormen van burgerparticipatie kunnen die brugfunctie vervullen.
- Aanpak van de woningnood. Een stabiele woonsituatie is cruciaal voor burgers om zich veilig en verbonden te kunnen voelen. Naast het bouwen van woningen moet worden tegengegaan dat wijken fungeren als duiventil waar zij slechts kortstondig verblijven zonder dat ze betrokkenheid met hun omgeving opbouwen.
- De sociale samenhang wordt door velen ervaren als zwak in buurten en wijken. Samenhang en onderlinge betrokkenheid is de kurk waarop vertrouwen in de overheid en burgers onderling drijft. De overheid moet die samenhang actief stimuleren door het ondersteunen van activiteiten van burgers maar ook door het nemen van initiatieven die gelden als randvoorwaarden voor die samenhang.
- Mantel- en Respijtzorg. Voor het bieden van deze vormen van zorg moet ruimte zijn. Zowel in tijd, bijvoorbeeld beschikbaar gesteld door werkgevers, als in geld. Mantelzorg wordt door velen liefdevol verleend maar is heel vaak een loden last. Hun inzet dient

niet alleen geliefden maar ook de zorg door het voorkomen van de inzet van professionals en de betaalbaarheid.

- De toegang tot de zorg moet zonder drempel overeind blijven. In het bijzonder voor mensen met een te smalle beurs geldt dat zij vaak onvoldoende gebruik maken van voorzieningen omdat ze bang zijn gebruik te moeten maken van een te hoog eigen risico.
- Het doel van de decentralisatie was o.a. het ophalen van schotten tussen de verschillende vormen van dienstverlening. Eén gezin, één plan, één regisseur. Dat wordt zeker nog niet overal gehaald en daar waar afspraken worden gemaakt werken die niet altijd.
- Resultaten die worden geboekt moeten met elkaar worden gedeeld. Organisaties en professionals moeten succesvolle werkmethoden met elkaar uitwisselen om de hulpverlening te verbeteren. Dat moet niet beperkt blijven tot incidentele signaleringen maar een structureel element in de samenwerking tussen partijen.
- Vroeg signalering en preventie zijn de manieren waarop structureel gewerkt kan worden aan het verbeteren van fysieke, mentale en sociale omstandigheden van inwoners. Er programma's en werkmethoden die daaraan bijdragen zoals een gezonde basisschool en een kansrijke start. Dat mag meer.
- De toegankelijkheid en het gebruik van voorzieningen wordt nu vaak beperkt omdat onduidelijk met de gebruiker wordt gecommuniceerd. Burgers weten niet altijd wat er voor hen klaar staat. Het verdiept bovendien de kloof. Men denkt dat e.e.a. niet voor hen geldt en bevordert niet het nodige wederzijds vertrouwen.
- De robuustheid van het sociale domein moet tot uitdrukking komen op de terreinen veiligheid, zorg en welzijn. De plannen die de gemeente maakt op deelgebieden moeten ook voor burgers logisch samenhangen. Vraag en antwoord moeten op elkaar zijn afgestemd ook als verschillende domeinen daarvoor met elkaar moeten worden verbonden. Perverse prikkels moeten worden voorkomen.

Voorstellen voor een preadvies voor gemeentelijk beleid 2026 – 2030.

- Zorg voor een solide en stabiele sociale basis voor iedere inwoner. Creëer daar waar burgers in de knel komen rust in hun hoofd zodat hun handelingsvaardigheid niet wordt aangetast. Hierdoor kan bestaansonzekerheid die er is door het hebben van schulden en armoede worden voorkomen en bestaanszekerheid veilig worden gesteld. Bestaanszekerheid moet binnen de gemeente vanzelfsprekend zijn.

- Geef bijzondere aandacht aan de veiligheid, de fysieke en psychische gezondheid en het welzijn van kinderen en jeugdigen jonger dan 23 jaar. Zij vormen de basis voor een toekomstige generatie en samenleving.
- Bevorder de arbeidsparticipatie voor mensen met een beperking en een afstand tot de arbeidsmarkt. Doe dat niet alleen in de private sector maar doe dat ook in de publieke sector. Gemeenten zelf moeten een voorbeeldfunctie vervullen.
- Voor alle inwoners moeten de kansen gelijke zijn. Etniciteit, gender, verschil in opleiding mag geen rol spelen. Gelijkheid is een grondrecht en niemand mag achtergelaten worden. Iedereen telt mee en dat is deel van actief gemeentebestuur.
- De communicatie tussen overheid en burger moet in voor de burger begrijpelijke taal. Taal maakt toegankelijk, creëert samenhang en verstaanbaarheid schept vertrouwen. De gemeente of afdeling moet daaraan voldoende aandacht geven.
- Overal in de gemeente moet toegankelijke 1^e lijnszorg aanwezig zijn. Creëer nabije vestiging van voorzieningen en stel eventueel gratis vervoer beschikbaar.
- In samenwerking met corporaties en investeren zorgen gemeenten voor fatsoenlijke en betaalbare huisvesting. In de gemeente mag niemand dak- of thuisloos zijn.
- Zorg en welzijn worden afgestemd op elkaar en in samenhang met elkaar aangeboden. Er moet domein overstijgend worden gewerkt en daar waar dat nodig ruimte zijn voor het toepassen van de zogenoemde Doorbraakmethode.
- Investeer "aan de voorkant", aan preventie en vroeg signalering. Zo kan veel ellende worden voorkomen maar ook kosten worden bespaard. Voorkomen is beter dan genezen.

Pak de knelpunten aan in de relatie Adviesraad – Gemeente 2026 – 2030.

- Betrek de adviesraden bij het opstellen en evalueren van uitvoeringsplannen.
- Versterk onderling vertrouwen en een open, makkelijke wijze van communiceren.
- Informeer elkaar ook informeel zodat er wederzijds begrip is voor zaken die niet vanzelfsprekend blijken te zijn.
- Koppel terug. Over de voortgang van processen en de resultaten.
- Zorg voor een goede relatie. Onderhoudt die ook.
- Stel de adviesraad op een diverse wijze samen. Zoveel mogelijk burgers moeten zich in de raad vertegenwoordigd weten.
- Maak het doel van beleid duidelijk. Vooral welk belang van de burger dit dient.

- Zorg voor korte lijnen zodat over en weer snel kan worden geschakeld en de uitnodiging om adviseren niet wordt vergeten.
- Adviesraden zijn niet altijd deskundig en kunnen minder investeren dan ambtenaren. Zorg daarom voor een goede ondersteuning.
- De gemeente moet op duidelijke wijze vragen om advies. Adviesraden moeten niet voortdurend achter de gemeente aanlopen om te weten welk beleid waarvoor advies kan worden gegeven aan de orde is.
- Communiceer met elkaar in duidelijke en begrijpelijke taal.
- Gemeente moet de adviesraad zo vroeg als mogelijk betrekken in het proces waarbij beleid- en uitvoeringsplannen worden gemaakt. Ze kan de mening van de adviesraad mee vorm daaraan geven. Co-creatie.

Voorstellen voor een preadvies over de relatie Adviesraad - Gemeente 2025 – 2030.

- De adviesraden nadrukkelijker betrekken bij het uitvoeren van beleid en de ruimte geven hierover te adviseren.
- Maak de lijnen tussen gemeente en adviesraad kort. Gebruik één (ambtelijk) aanspreekpunt dat zorgt voor de coördinatie tussen de adviesraad en de verschillende beleidsafdelingen van de gemeente.

Verbind leefwereld en beleid. Verbeter relatie adviesraad – burger 2026 - 2030

- Zorg voor een goede dialoog zowel met de gemeente als met de inwoners. Bouw vertrouwen op met burgers en deel met hun ervaringen over beleid en uitvoering.
- Zorg dat diversiteit in de adviesraad geborgd is. Daarmee open je de weg naar groepen inwoners die niet vanzelfsprekend meedoen.
- Ga als adviesraad op zoek naar groepen inwoners die zich buurt- of themagericht al georganiseerd hebben. Zorg voor goede relaties met deze groepen.
- Maak gebruik van de methode van het burgerberaad. Dat kan ook kleinschalig op buurt- of wijkniveau. Belangrijk is dat via loting ook mensen gaan meedoen die dat niet eerder deden.
- Stel een klankbordgroep in. Mensen uit diverse geledingen en groepen die bereid zijn om periodiek bijeen te komen en van gedachten te wisselen over thema's gerelateerd aan het gemeentelijke sociale domein.
- Zorg voor duidelijkheid over het gemeentelijk beleid en de uitvoering daarvan. Verwoord dat vooral op hoofdlijnen. Inwoners krijgen vaak geen greep op de gang van

zaken omdat het meestal over onderdelen daarvan gaat. De grote lijnen moeten houvast bieden.

Voorstellen voor een preadvies relatie adviesraad Gemeente en burger. 2026 – 2030.

- Laat inwoners proactief meedenken en praten over zijn straat, buurt, wijk, stadsdeel en gemeente. Betrek hem bij de veiligheid ervan, de inrichting, de voorzieningen duurzaamheid ervan. vertel wat is opgehaald, wat ermee wordt gedaan en binnen welke tijd dat zal gebeuren. Koppel de resultaten terug, deel de behaalde successen en plannen over "hoe nu verder".
- Maak beleid duidelijk, inzichtelijk. Centraal daarin staat de vraag wat de inwoner aan dit beleid heeft, wat hij/zij hiervan merkt.
- Laat als leidraad de fysieke en mentale gezondheid die met de plannen wordt gediend steeds tot uitdrukking komen in alle beleidslijnen en maatregelen. Health in all policies.
- Promoot het streven naar een zo divers mogelijke samenstelling adviesraad. Zoveel als mogelijk inwoners moeten zich erin kunnen herkennen.

Ondersteuning gemeente functioneren van de adviesraad 2026 – 2030.

- Erken nadrukkelijker de waarde van de adviesraad voor zowel de inhoud als het draagvlak voor het gemeentelijk beleid.
- Zorg voor een goede, professionele ondersteuning van de adviesraad.
- Betrek de adviesraad tijdig bij het ontwikkelen van beleid en plannen voor de uitvoering. Zo vroeg mogelijk in het proces zodat de adviesraad kan meedenken en daadwerkelijk invloed kan uitoefenen.
- Zorg voor openheid. De drempel om met elkaar te communiceren moet zo laag mogelijk zijn.
- Maak als adviesraad gebruik van de mogelijkheid om ongevraagd te adviseren. Dat versterkt de beeldvorming over de waarde van de adviesraad.
- Waardeer de inzet van de vrijwilligers. Denk hierbij ook aan een ruime vrijwilligersvergoeding.
- Informeer de leden van de adviesraad eerlijk over de gang van zaken binnen een gemeente. De politieke en ambtelijke belemmeringen en valkuilen die er zijn.

Voorstellen voor een preadvies over de ondersteuning van de adviesraad 2026 – 2030.

- Betrek de adviesraad tijdig bij het opstellen van beleid en laat de adviesraad meedenken over de uitvoering van dat beleid.
- Beschouw een ongevraagd advies van de adviesraad als positieve betrokkenheid en meedenken vanuit de adviesraad met de gemeente.